

STICHTING KRUISEN EN KAPELLEN IN LIMBURG

Swalmerstraat 52 – Postbus 470 – 6040 AL Roermond – Tel.: 0475 - 386888

NIEUWSBRIEF NR. 21

JULI 2002

De parel van Zuid-Limburg.

Die avond werd er wat vroeger gegeten dan we gewend zijn. We moesten immers nog op pad. Naar Wijnandsrade, om precies te zijn. De Heemkundevereniging had ook ons uitgenodigd om samen met hen het 20-jarig bestaan te vieren. Die bijeenkomst wilden wij niet missen.

Begin jaren tachtig kwam een gemeentelijke herindeling tot stand. Samengaan met anderen biedt vaak nieuwe mogelijkheden. Wel is het zaak daarbij het eigene zoveel mogelijk te behouden. Met dat doel werd op 22 december 1981 de Stichting Vrienden van Wijnandsrade opgericht, later omgezet in een Heemkundevereniging. Zo raakten nog meer belangstellenden betrokken bij het werk.

Al vlug was duidelijk dat bezig zijn met de toekomst een gedegen kennis van het eigen verleden vereist. Daarom vraagt om het behoud van karakteristieke monumenten, zoals de kruisen en kapellen langs de weg. Dat onderwerp kreeg dan ook alle aandacht. Het stond centraal tijdens het Antiek- en Folklorefestival in 1996. Wiel Oehlen schreef er een boekje over. Bedoeld als een handreiking bij een wandel- of fietstocht langs wegekruisen in de landelijke omgeving van Wijnandsrade. Het verscheen onder de titel 'Met uw stok telt gij aan de stenen.' Een toepasselijke titel, die de auteur ontleende aan het verhaal van Bertus Aafjes over diens voetreis naar Rome.

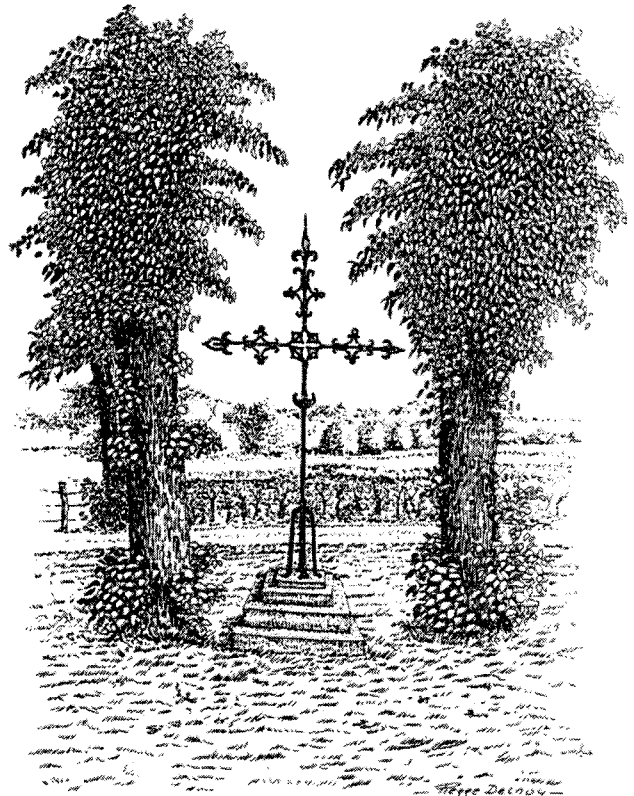
Tijdens het festival smeedde Theo van Oppen een sierlijk veldkruis. Het jaar daarop krijgt dit een passende plaats tegenover het kasteel. Voorafgaand aan de plechtige inzegening wordt in de parochiekerk Eucharistie gevierd in het dialect.

In het jaar van de eeuwwisseling werd te Swier de laatste hand gelegd aan de bouw van een nieuwe kapel. Gelegen midden in het agrarische land van de Oostelijke Mijnstreek. Begrijpelijk dat het bedehuisje werd toegewijd aan de H. Isidorus, de patroon van de landbouwers. In oktober, vanouds ook de zaaimaand genoemd, nam mgr Fr. Wiertz deel aan een gebedsdienst en zegende de kapel in.

Geen wonder dat het vierde lustrum een extra feestelijk tintje kreeg. Op 15 maart troffen wij elkaar in het infocentrum van het kasteel Wijnandsrade. De daar tentoongestelde oude foto's, documenten en

gebruiksvoorwerpen gaven ons een goede indruk van het plaatselijke verleden. Een belangrijk moment die avond was de presentatie van een nieuwe heemkundige uitgave. Een 224 bladzijde tellend boekwerk met de opvallende titel 'Wijnandsrade de parel van Zuid-Limburg.' In de uitnodiging hadden wij er al iets over gelezen. 'In dit boek plaatsen wij Wijnandsrade in een historisch perspectief, geven wij een schilder-achtige sfeerimpressie van de gehuchten Brommelen, Laar, Swier en Vink, hebben wij een vijftal jeugdherinneringen opgenomen van de schrijver Frans Erens, besteden wij aandacht aan de bokkenrijders en de mijntijd, portretteren wij twee belangrijke geestelijke voor mannen en geven wij een totaal-overzicht van het imponerende aantal wegekruisen en -kapellen dat Wijnandsrade rijk is.'

Een interessante uitgave is het geworden. Verlucht met veel foto's en enkele tekeningen. De monumentjes van vroomheid krijgen de aandacht die ze

Veldkruuts in Wienesrao

verdienen. Niet alleen vanwege de bijzonderheden, die er over opgetekend zijn. Maar ook omdat het hoofdstuk waarin ze beschreven worden, deel uitmaakt van een groter geheel. Je mag ze immers niet los zien van de historische context.

Wiel Oehlen wijst daar op bij zijn beschrijving van het Barbarabeeld, gemaakt door Paul Driessen uit Rimburch. Zij is de patrones van de mijnwerkers. Maar op het stenen voetstuk zien wij een boer met paard, ploeg, en een korenaar. Het lijkt een verwijzing naar de tijd die aan de mijnbouw vooraf ging, toen de landbouw praktisch de enige bron van inkomsten was.

Zelf herken ik daarin het doel dat ons voor ogen staat bij de Inventarisatie-2000. De gegevens, die overal in de provincie worden verzameld, slaan we straks niet alleen op in ons archief. Als bron van informatie voor ieder die in het onderwerp geïnteresseerd is. Maar uitgaande van diezelfde gegevens wordt in publicaties de betekenis belicht van onze monumentjes van vroomheid voor de geschiedenis van Limburg.

dr G.C.M. Egelie scj, voorzitter.

De gedachteniskapel van de mijnwerkers

Deze kapel kunt u vinden in het park Gravenrode te Landgraaf. Ze zal op zondag 1 september 2002 feestelijk worden geopend.

Op 16 mei 2000 werd de stichting "Gedachteniskapel van de mijnwerkers" opgericht met als doel:

het renoveren en beheren van het voormalig lijkenhuisje van Staatsmijn Wilhelmina te Terwinselen (gemeente Landgraaf).

Het verkrijgen van voldoende financiële middelen om de totstandkoming van de kapel mogelijk te maken, m.n. via donaties.

Een stichtingsbestuur bestaande uit zes personen

heeft twee jaar lang veel inzet getoond om dit resultaat te bereiken.

Het kapelletje dat van oorsprong is opgetrokken uit Waalformaat gevelklinkers met een sokkel van kolenzandsteen, is zoveel mogelijk teruggebracht in de oude staat. Zo zijn er bijvoorbeeld nieuwe aanzet- en sluitstenen aangebracht uit harde Sibberbouwsteen. Ook zijn er vier glas-in-loodramen aangebracht met figuratieve decoraties uit het mijnverleden.

Het bestaande gebouw moest behoorlijk gerenoveerd worden omdat het voorheen in gebruik was door Essent; in het voorste gedeelte stond een trafo. Er is gewerkt met een begroting van ruim 75.000 Euro. Dit bedrag is verkregen via fondsen, overheden (provincie en gemeenten), bedrijven en particulieren. De stichting is allen dankbaar die op welke wijze dan ook, hebben bijgedragen aan de totstandkoming van deze schitterende kapel.

De kapel is toegewijd aan de H.Barbara, patrones van de mijnwerkers. In deze kapel wordt dan ook het beeld van de H. Barbara geplaatst, dat oorspronkelijk in het O.V.S.-gebouw (opleidingsinstituut voor mijnwerkers van de Staatsmijn Emma) heeft gestaan.

De kapel is opgericht ter nagedachtenis van de bijna 1500 mijnwerkers die door een noodlottig ongeval in de Limburgse mijnen om het leven zijn gekomen. Bij de kapel worden twee gedenkmuren aangebracht met de namen van deze omgekomen mijnwerkers.

Uiteraard is eenieder welkom bij de officiële opening op 1 september a.s. Het loont echter de moeite om daarna een bezinningsmoment te kiezen in deze directe omgeving van het Limburgse mijnverleden. U vindt de Gedachteniskapel van de Mijnwerkers aan de Casinolaan te Terwinselen in de Gemeente Landgraaf.

Voor nadere informatie kunt u terecht bij de voorzitter van de Stichting: de heer Wiel Weijers, Romeinenstraat 36, 6369 CG Simpelveld

Wiel Weijers, voorzitter

Oproep aan alle groepen: de secretaris zal binnenkort een nieuwe adreslijst samenstellen. Gelieve wijzigingen zo spoedig mogelijk door te geven aan het adres in het briefhoofd vermeld. **We willen voortaan graag opnemen:** naam en adres **secretariaat** inclusief telefoonnummer, E-mail-adres.

Eveneens willen we opnemen het volledige adres van de **contactpersoon** van uw groep inzake de Inventarisatie 2000 indien dat adres een ander is als het secretariaatsadres.

Dank bij voorbaat voor uw medewerking.

Heroprichting Theresiakapel te St. Joost Een kapel uit dankbaarheid

Uit dankbaarheid voor de genezing van zijn echtgenote, barones Marie Cecile Zoë de Rosen, liet de heer Jean Albert Octave Barbou de Roosteren, op zijn landerijen nabij de Kloosterhof te St. Joost, een kapel bouwen ter ere van de H. Theresia van Lisieux.

De barones M.C.Z. de Rosen, geboren 1 augustus 1859, was de tweede echtgenote van de heer Barbou. De heer Barbou werd geboren te Luik op 28 mei 1854 en overleed te Roosteren op 25 november 1930. Hij was eerder gehuwd met barones Leontine Marie Berth de Gruben, geboren 20 juli 1856 en overleden 1 september 1884.

De plechtige inzegening van de kapel geschiedde op vrijdag 13 september 1929 door de pastoor van Roosteren, in het bijzijn van de familie Barbou de Roosteren en vele inwoners van St. Joost. De vereering van de H. Theresia was vermoedelijk in die tijd zeer populair omdat zij overleden was aan de toendertijd veel heersende en zeer gevreesde ziekte tuberculose. Geboren te Alençon op 2 januari 1873 als Thérèse Martin, was zij de jongste uit een gezin van negen kinderen. Zij trad in 1888 in het klooster van de ongeschoeide karmelietessen te Lisieux en nam de kloosternaam Thérèse de l'Enfant Jésus et de la Sainte-Face aan. Zij overleed te Lisieux op 30 september 1897. In 1925 werd zij heilig verklaard en in 1997 uitgeroepen tot kerkleraar.

St. Joost was toendertijd geen zelfstandige parochie en de bewoners waren voor de zondagsplicht, dopen enz. aangewezen op de parochies Maasbracht en Pey. Dit was afhankelijk of men in het Maasbrachter of Echter gedeelte van het dorp woonde. Vooral voor de ouderen was de grote loopafstand nogal bezwaarlijk. Hierdoor nam het bezoek aan de kapel toe en de vereering van de H. Theresia eveneens. De omvang van de kapel was niet berekend op deze toeloop. Spoedig opperden dan ook enkele St. Joostenaren het plan om een grotere kapel te bouwen. Hiervoor werd de familie Barbou de Roosteren benaderd. Bij onderhandse akte d.d. 18 februari 1930 werd door de heer Barbou ongeveer 500 m² bouwgrond nabij de kleine kapel verkocht. In de akte werd onder meer bepaald "de verkoop is geschied met de bedoeling het bestaande kapelletje te behouden en in geen geval mag dit ooit worden afgebroken, wel mag hetzelfde worden vergroot en uitgebreid om dienstbaar te worden gemaakt aan de bewoners van het gehucht St. Joost Maasbracht". In mei 1931, de heer Barbou was inmiddels overleden, wordt door Vrouwe Marie Cecile Zoë baronesse de Rosen en haar familie in afwijking van de verkoopakte bepaald: "moet op het verkochte perceel een andere Kerk of Kapel worden gebouwd ten dienste van de bewoners van het gehucht St. Joost gemeente Maasbracht. De nieuwe Kerk of Kapel moet zijn toegewijd aan de heilige Kleine Theresia van het Kind Jezus. Ingeval het thans bestaande kapelletje wordt afgebroken

moet terstond met den bouw van de nieuwe Kapel worden begonnen".

Hierbij worden de initiatiefnemers telkens vertegenwoordigd door Peter Johannes Aben, landbouwer te St. Joost-Maasbracht. De nieuwe kapel werd in 1933 plechtig ingezegend door pastoor Goldschmitz uit Maasbracht, waartoe het gedeelte van St. Joost (de Brachterzijde genaamd) behoorde.

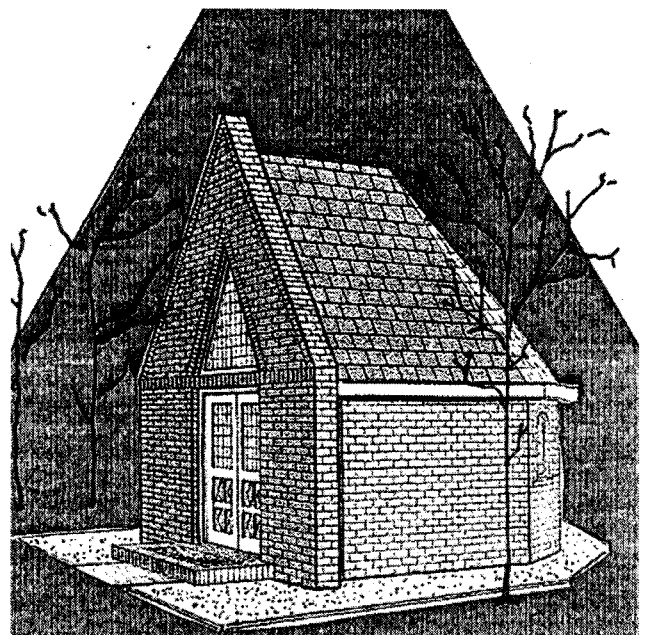
De wens van de St. Joostenaren, om te komen tot een zelfstandige parochie, kreeg ondersteuning in de persoon van emeritus pastoor Kusters uit Koningsbosch. Deze

grote stimulator had het rustige St. Joost uitgekozen voor zijn laatste levensjaren en hij liet er een woning bouwen, de huidige pastorie.

Op Driekoningendag 1935 werd de nieuw gebouwde noodkerk in gebruik genomen. De grote kapel werd hierdoor minder bezocht en in 1945 verbouwd tot woning voor de rector van St. Joost en vervolgens in 1958 publiekelijk verkocht. Vermoedelijk was dit gebeurd zonder inachtneming van de destijds gemaakte afspraken met de familie Barbou. In maart 1958 komen partijen overeen de eerder gemaakte afspraken te ontbinden tegen een vergoeding van 1000 gulden, te betalen aan de erfgenamen van wijlen de heer Barbou.

In 1959 werd de huidige parochiekerk gebouwd en werd de noodkerk verbouwd tot gemeenschaps-huis.

Thans zijn we weer bij het begin van de ontwikkeling "van kapel tot kerk", nl. de heroprichting van de kleine Theresiakapel. Op initiatief van een aantal leden van het oud-ledenkorps van het fluit- en trommelkorps St. Joris en enkele inwoners van St. Joost is de "Stichting Heroprichting Theresiakapel" in het leven geroepen. Met de medewerking van velen, o.a. de gemeente Echt, kon het stichtingsbestuur na een jaar van voorbereiding in maart 2002 starten met het ongeveer 40.000 Euro kostende project. De bouwwerkzaamheden verliepen voorspoedig dankzij de actieve ondersteuning van veel vrij

willigers, de subsidieverstrekkingen, giften van de bewoners van St. Joost, schenkingen van materialen door het bedrijfsleven, sponsors enz. Inmiddels is met enige feestelijkheid op 3 mei j.l. de eerste steen gelegd door een kleindochter en –zoon van wijlen de bouwheer van de gesloopte kapel. Gelijktijdig werd eveneens de altaarsteen geplaatst. Het bestuur heeft de officiële inzegening vastgesteld op 28 september 2002 om 14.30 uur. De naamdag van de H. Theresia is op 1 oktober.

Ten gevolge van woningbouw was herbouw niet realiseerbaar op de oorspronkelijke plek, doch de gekozen locatie, hoek Bosweg/Caulitenstraat, is een historische plaats. Hier heeft eeuwenlang een kapelletje gestaan dat was toegewijd aan de H. Judocus, de naamgever en patroon van St. Joost. In de nabijheid van het Caulitenklooster, reeds genoemd in de 14e eeuw, en waarvan de monumentale hoeve Kloosterhof nog resteert, heeft dat kapelletje gestaan tegen een buitenmuur van het verdwenen klooster. De eeuwenoude kapel raakte in verval en de laatste resten verdwenen door grof oorlogsgeweld in W.O.II

De actie "Sjtein veur sjtein" is in het leven geroepen om iedereen in de gelegenheid te stellen zijn/haar steentje bij te dragen aan de herbouw. Per steen één Euro, over te maken op rekening nr. 1320.90.996 of 9397.50.120.

H.J.H. Linssen

De Barbarakapel te Urmond

Oud Urmond, in vroegere eeuwen een welvarende havenstad aan de Maas, dreigde kort na de Tweede Wereldoorlog door diezelfde Maas te worden overspoeld.

Door de ontginning van de Staatsmijn Maurits zakte het dorp steeds verder weg. In 1947 was Urmond reeds enige meters gezakt. Steeds meer oude pittoreske huizen in het laagst gelegen deel van het dorp, de z.g. "Bath", werden slachtoffer van het water en de voortwoekerende mijnverzakkingen. Op den duur was er maar één oplossing, afbreken en verhuizen naar hoger gelegen oorden. Zo verdween een historisch belangrijk deel van de oude Maasstad inclusief het in 1854 gestichte klooster van de Minderbroeders Conventuelen en het uit 1790 stammende Redershuis van de familie Bauduin. Door de overdracht van 11.400 m³ bouwvolume van de Staatsmijnen aan de gemeente Urmond werd het mogelijk, eind jaren veertig, 58 woningen te bouwen op de hooggelegen Kattekop. Voorwaarde was dat deze woningen gedurende twintig jaar aan mijnwerkers van de Staatsmijnen moesten worden verhuurd.

Het waren dan ook medewerkers van de Staatsmijnen die, na realisatie van de woningbouw, het initiatief namen om in deze buurt een kapel te bouwen. Omdat men voornemens was deze kapel aan het kerkbestuur van de parochie H. Martinus

over te dragen, werd aan dit kerkbestuur het verzoek gericht een stuk grond aan te kopen. Dit gebeurde na toestemming van mgr. A. Hanssen, bisschop-coadjutor van Roermond, op 1 juni 1951. Het stuk grond van 230 m² is gelegen aan de Hoge Bergstraat.

De kapel is ontworpen door Eugène Quanjel, hoofd-opzichter / architect bij het woningbeheer van de Staatsmijnen en in hun vrije tijd gebouwd door mijnwerkers uit Urmond. Zij werd toegewijd aan de heilige Barbara, schutpatroon van de mijnwerkers.

Het ontwerp stelt een toren voor. De toegang bestaat uit een gotiek-achtige spitsboog, waarin ijzeren hekjes zijn geplaatst. De gevels eindigen aan de bovenkant in kantelen. Het dak heeft een leien bedekking met daarop een kruis. Het kapelletje is gebouwd met veldbrandstenen afkomstig van de in 1944, tijdens een bombardement, verwoeste pastorie gelegen aan de Grote Straat. De rode plavuizen zijn afkomstig uit een oude boerenkeuken uit Urmond. De achterwand van de kapel wordt gevormd door een bas-reliëf, eveneens ontworpen door Eugène Quanjel, voorstellende de H. Barbara staande naast een koeltoren met een schachtbok (model Staatsmijn Maurits). Aan haar voeten zijn mijnwerkers bezig met het delven van kolen.

Door Quanjel werden eveneens ontworpen: een siersmeedwerk, een hek, een monogram, een kruis en zelfs de kandelaar. Op tweede Paasdag 1952 werd de kapel ingezegend door mgr. Lemmens, bisschop van Roermond. De kapel werd die dag door de bouwers overgedragen aan het kerkbestuur.

Onlangs werd de kapel, voor een symbolisch bedrag, door het kerkbestuur verkocht aan de Urmondse Monumentenstichting.

Harry Meulenberg, secretaris Urmondse Monumentenstichting

